

DARON ACEMOĞLU & SIMON JOHNSON

İktidar ve Teknoloji (Power and Progress)

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Bir fabrika yeni yazılımla üretimi iki katına çıkarır. Patronun geliri artar, müşterinin ürünü ucuzlar; ama yüz çalışan işini kaybeder ve kalanların işi daha sıkı izlenir. 'Teknoloji ilerledi' cümlesi doğrudur, fakat kimin ilerlediğini söylemez. Kitabın bütün sorusu bu eksik cümlelerin içindedir.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Yeni makinenin kendiliğinden herkesi zenginleştirmedeğini; teknolojinin yönünü seçen güç, işçiye verilen söz hakkı ve kazancı paylaşan kurumlar olmadan ilerlemenin az sayıda kişiye hizmet edebileceğini anlatan bin yıllık tarih.

Eser Orta Çağ değirmenlerinden sanayi devrimine, kitlesel üretimden yapay zekâyâ kadar geniş tarih kurar. Rehber teknolojiyi şeytan veya kurtarıcı saymaz; verimlilik, görev yaratma, otomasyon, ikna gücü ve karşı ağırlık kurumlarını örneklerle birbirinden ayırır.

İngiltere'de bir kanal gemileri hızlandırır ama kârı kanalı finanse eden seçkinler toplar. Başka bir dönemde elektrikli fabrika yeni görevler, yüksek ücret ve kitlesel üretim yaratır. Aynı 'yenilik' sözcüğü iki farklı paylaşım öyküsünü gizleyebilir.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

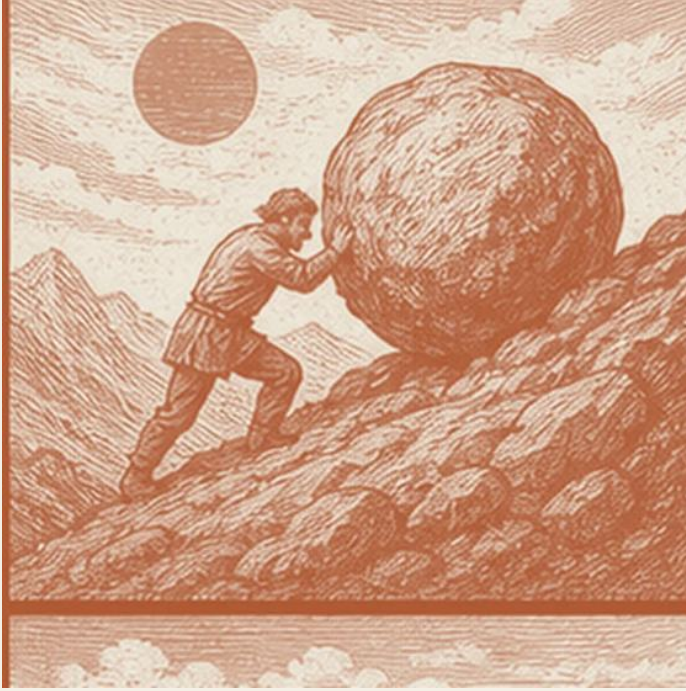
21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Karşı ağırlık güçleri
02	İlerleme otomatik değildir	13	Dijital çağda yeniden kutuplaşma
03	Teknolojinin yönünü kim seçer?	14	Platformların gözetim ve ikna makinesi
04	İkna gücü	15	Yapay zekâ: İnsan yerine mi, insanla mı?
05	Orta Çağ değirmenleri	16	Vergi sistemi neyi teşvik ediyor?
06	Tarım gelişirken köylü neden yoksul kalır?	17	İlerlemeyi yeniden yönlendirmek
07	Sanayi Devrimi'nin sert başlangıcı	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Yeni görev yaratmak	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Sözde orta karar otomasyon	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Demiryolu, kanal ve mega vizyon	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Ford çağı ve ortak refah ihtimali		

BİRİNCİ KISIM · ANA İDDİA

02. DURAK

İlerleme otomatik değildir

Teknolojik buluş toplam üretimi artırsa bile faydanın çoğunluğa yayılması kendiliğinden gerçekleşmez. Yazar böylece tekil olayı daha geniş bir düzenin işareti olarak okumayı önerir.

Yeni hasat makinesi ürünü artırır ama topraksız işçinin ücretini düşürüp mülk sahibinin gelirini büyütebilir. Gündelik ayrıntı tam da bu nedenle önemlidir: soyut düşüncenin insana ve zamana değdiği yeri açık eder.

Uzun vadede ortaya çıkabilecek fayda kısa vadeli yıkımı görmezden gelme izni değildir. İtirazın hedefi çoğu zaman ana soru değil, o soruya verilen cevabın gereğinden fazla genişletilmesidir.

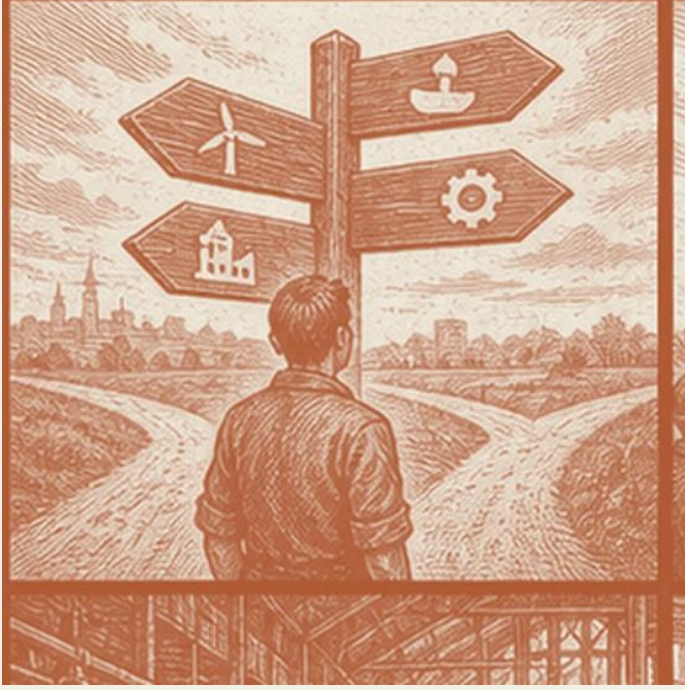
Bir yenilik haberinde verim kadar ücret, iş güvencesi, fiyat ve karar gücünü ayrı ölçmek gerekir. Bölümün bugüne bıraktığı görev, tek bir doğru cevap ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

Sahnedeki zamanı biraz yavaşlattığımızda, “İlerleme otomatik değildir” ile İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

BİRİNCİ KISIM · VİZYON

03. DURAK

Teknolojinin yönünü kim seçer?

Mühendislik mümkün olan tek yolu izlemez; yatırımcı, yönetici ve devlet hangi soruna para ayrılacağını seçer. Bu cümle kitabın tamamını açıklamaz; fakat doğru kapıyı açan anahtarın dişlerini gösterir.

Depoda çalışanı güçlendiren taşıma aracı yerine her hareketi puanlayan takip sistemi satın alınabilir. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

Seçim vardır demek teknik ve ekonomik sınırların yok olduğu anlamına gelmez. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Aynı bütçeyle insanın becerisini artıran alternatif tasarım bulunup bulunmadığını sormak gerekir. Bugün aynı ilişkiyi ararken önce görünen sonucu değil, sonucu normalleştiren kuralı ve teşviki bulmak gerekir.

BİRİNCİ KISIM · ANLATI

04. DURAK

İkna gücü

Güçlü kişiler kendi teknoloji vizyonlarını kaçınılmaz gelecek gibi sunarak toplumun yatırım ve kural tercihini etkiler. İlk bakışta küçük görünen bu değişiklik, olayın nedenini ve sorumluluğunu başka bir yerde aramamızı sağlar.

Şirket yöneticisi 'otomasyon durdurulamaz' deyip tartışılabilir işten çıkarma planını doğa yasası gibi anlatır. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Her gelecek öngörüsü manipülasyon değildir ve gerçek teknik eğilim taşıyabilir. Yazarın görmediği deneyimler ve dışarıda bıraktığı kişiler, kavramın sınırını anlamak için ayrıca dinlenmelidir.

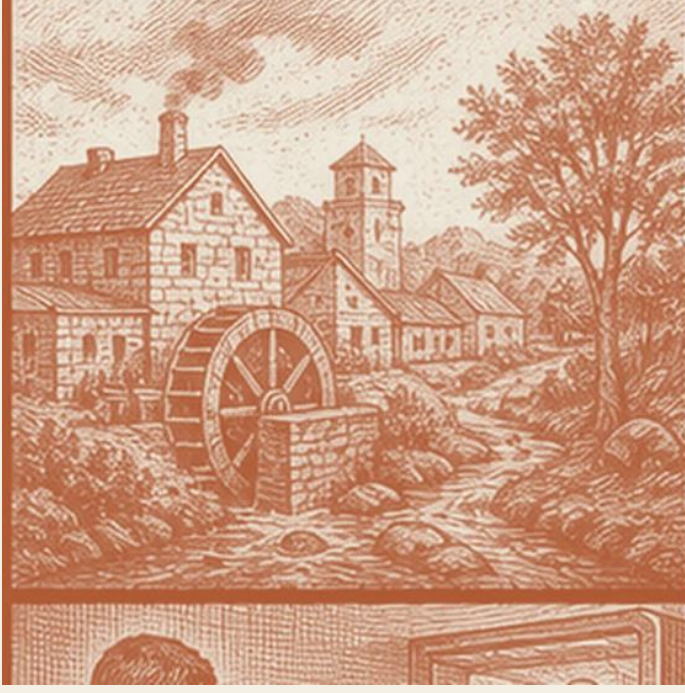
Kaçınılmazlık sözü duyulduğunda kimin yatırım kararı verdiğini ve hangi alternatifin elendiğini aramak gerekir. İşyerinde ya da evde kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici bir deney olabilir.

Örneği tersinden düşündüğümüzde, “İkna gücü” ile İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınıanabilecek düşünme aracına dönüşür.

İKİNCİ KISIM · BİN YILLIK DERS

05. DURAK

Orta Çağ değirmenleri

Su ve rüzgâr değirmeni verim sağladı ama siyasi ve mülkiyet düzenine göre kazanç köylüye ya da seçkine farklı dağıldı. Mesele sözcüğün tanımından çok, tanımın hangi eski alışkanlığı görmemizi sağladığıdır.

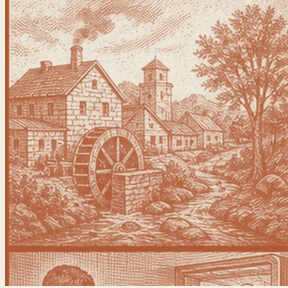
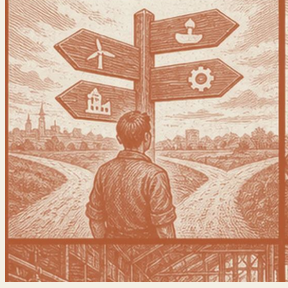
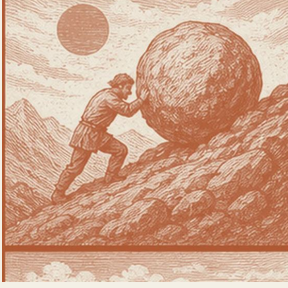
Köylü ortak değirmene erişince işi hafifler; lord zorunlu ücretle tekel kurunca aynı araç yeni yük olur. Olayı yaşayan kişi bütün düzeni görmese bile düzen onun seçeneklerini sessizce daraltır ya da genişletir.

Dağınık yüzyılları tek modelde toplamak yerel farkları düzleştirebilir. Sonraki araştırmalar ayrıntıları değiştirebilir, fakat iyi soru yeni bilgilerle yeniden sınanabildiği için yaşamayı sürdürür.

Teknik aracın mülkiyetini, erişim kuralını ve pazarlık gücünü birlikte incelemek gerekir. Bir iddia fazla rahatlatıcı geliyorsa onu yanlışlayabilecek sahneyi düşünmek, fikri daha sağlam kullanmayı sağlar.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- İlerleme otomatik değildir
- Teknolojinin yönünü kim seçer?
- İkna gücü
- Orta Çağ değirmenleri

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Tarım gelişirken köylü neden yoksul kalır?
- Sanayi Devrimi'nin sert başlangıcı
- Yeni görev yaratmak
- Sözde orta karar otomasyon

Bağlantı sorusu: “İlerleme otomatik değildir” ile “Orta Çağ değirmenleri” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Tarım gelişirken köylü neden yoksul kalır?” bu yolu nasıl değiştirebilir?

İKİNCİ KISIM · PAYLAŞIM

06. DURAK

Tarım gelişirken köylü neden yoksul kalır?

Daha üretken tarım, emekçinin toprağa ve ürüne hakkı yoksa yaşam düzeyini yükseltmeyebilir. Bu yüzden iddia bir sonuç cümlesi değil, örnekleri dikkatle okumak için kullanılan bir merceğe gibi çalışır.

Yeni saban hasadı büyütür ama kira ve vergi aynı hızla artınca ailenin tabağı değişmez. Aynı kişileri başka kuralların içine koyduğumuzda davranışın değişmesi, açıklamanın nerede aranacağını gösterir.

Her tarihsel bölgede sonuç aynı değildir ve nüfus, savaş, iklim de rol oynar. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Büyüme verisini hanenin gerçek geliri, çalışma süresi ve güvenliğiyle karşılaştırmak gerekir. Kavramı önce kendi davranışımızdaki küçük örnekte aramak, onu başkalarına yöneltilebilir kolay suçlamadan kurtarır.

Bu bağlantıyı bir adım daha izlediğimizde, “Tarım gelişirken köylü neden yoksul kalır?” ile İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınılanabilecek düşünme aracına dönüşür.

ÜÇÜNCÜ KISIM · FABRİKA

07. DURAK

Sanayi Devrimi'nin sert başlangıcı

Erken sanayileşme üretimi patlatırken işçiyi uzun saat, düşük ücret ve beceri kaybıyla karşı karşıya bıraktı. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasındadır.

Dokumacı kendi ritmini kaybedip makinenin temposunda çocuklarıyla birlikte çalışmak zorunda kalır. Örneği akılda tutmak, kavramın kuru adını ezberlemekten daha değerlidir; çünkü neden ile sonucu yan yana gösterir.

Sanayileşme sonunda sağlık ve tüketimde büyük kazanımlar da doğurdu. İtirazın hedefi çoğu zaman ana soru değil, o soruya verilen cevabın gereğinden fazla genişletilmesidir.

Sonraki faydayı kabul ederken ilk kuşakların ödediği bedeli görünmez saymamak gerekir. Bu fikir hazır reçete sunmaz; fakat kararın gizli varsayımını görünür kılarak seçenekleri dürüstçe tartmayı sağlar.

ÜÇÜNCÜ KISIM · TAMAMLAMA

08. DURAK

Yeni görev yaratmak

Teknoloji insanı yalnız ikame etmek yerine yeni, daha üretken görevler açtığında emek talebi ve ücret artabilir. Bu başlangıç, bölümün sonunda varılacak hükmü değil, o hükmün hangi yoldan sınanacağını verir.

Elektrik motoru yalnız işçiyi çıkarmaz; bakım, tasarım, kalite ve yeni ürün işleri yaratır. Bu sahne, yazarın soyut düşüncüyü neden sonuçları hissedilebilen gerçek bir ana bağladığını açıklar.

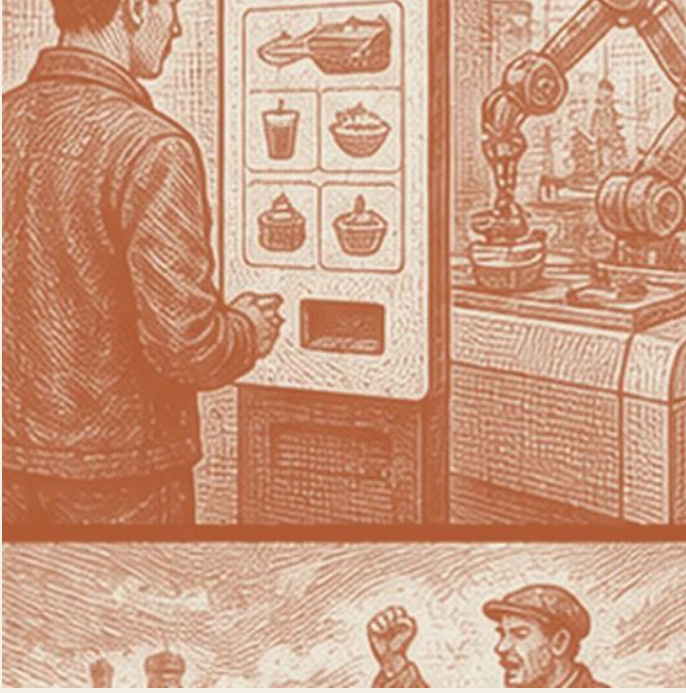
Yeni iş sayısı kadar erişim, eğitim ve iş kalitesi önemlidir. Kavram bazı olaylarda merkezde, bazılarında yalnız küçük bir etkidir; ölçüyü bağlam belirler.

Bir yatırımda kaldırılan görevlerle doğan görevleri ve kimlerin geçiş yapabildiğini birlikte saymak gerekir. Küçük bir haftalık gözlem, fikrin gerçekten açıklayıcı mı yoksa yalnız kulağa etkileyici mi geldiğini gösterebilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM · SO-SO

09. DURAK

Sözde orta karar otomasyon

Bazı otomasyonlar maliyeti az düşürürken işi, hizmet kalitesini ve çalışan sözünü ciddi biçimde azaltabilir. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasındadır.

Restoran sipariş ekranı birkaç dakika kazandırır ama yaşlı müşteriyi zorlar ve çalışanı sorun çözemeyen gözetmene çevirir. Bu olayın tersini hayal etmek, hangi ayrıntının zorunlu hangisinin değişebilir olduğunu anlamayı kolaylaştırır.

Kötü uygulama otomasyonun bütün biçimlerini değersiz yapmaz. Yazarın görmediği deneyimler ve dışarıda bıraktığı kişiler, kavramın sınırını anlamak için ayrıca dinlenmelidir.

Verim kazancını hata, erişilebilirlik, müşteri zamanı ve insan becerisi kaybıyla birlikte ölçmek gerekir. Karar vermeden önce kısa vadeli kazanç ile uzun vadeli maliyeti ayırmak, bölümün merceğini hayata geçirir.

Aynı olaya başka bir kişinin gözünden bakıldığında, “Sözde orta karar otomasyon” ile İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınıanabilecek düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Tarım gelişirken köylü neden yoksul kalır?
- Sanayi Devrimi'nin sert başlangıcı
- Yeni görev yaratmak
- Sözde orta karar otomasyon

SIRADAKİ DÖRT DURAK

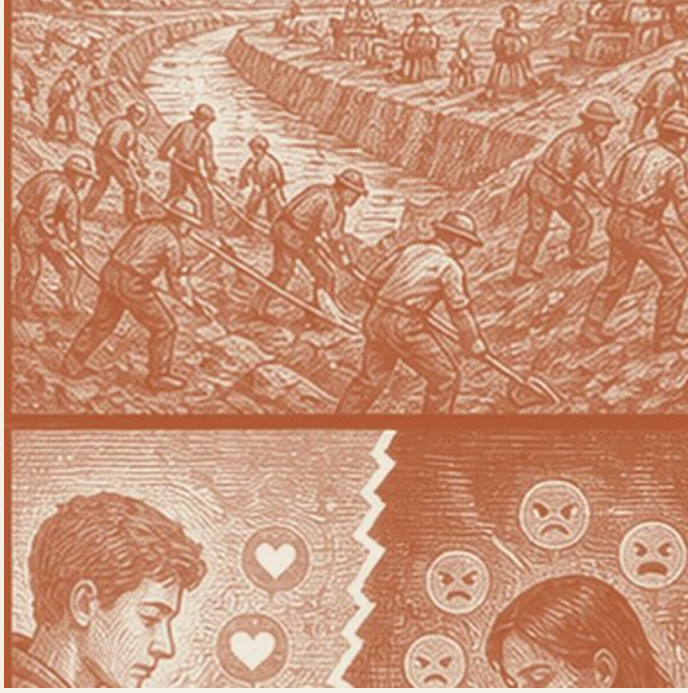
- Demiryolu, kanal ve mega vizyon
- Ford çağı ve ortak refah ihtimali
- Karşı ağırlık güçleri
- Dijital çağda yeniden kutuplaşma

Bağlantı sorusu: “Tarım gelişirken köylü neden yoksul kalır?” ile “Sözde orta karar otomasyon” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Demiryolu, kanal ve mega vizyon” bu yolu nasıl değiştirebilir?

DÖRDÜNCÜ KISIM · ALTYAPI

10. DURAK

Demiryolu, kanal ve mega vizyon

Büyük altyapı projesi ticareti büyütebilir fakat seçkinlerin görkem vizyonu insan hayatını ve yerel ihtiyacı ikinci plana itebilir. Burada amaç tek bir neden ilan etmek değil, olayın hangi bağlantı üzerinden biçimlendiğini göstermektir.

Süveyş Kanalı dünya ticaretini değiştirirken zorla çalıştırılan işçilerin ağır bedeli resmî başarı öyküsünde kaybolur. Bu olayın tersini hayal etmek, hangi ayrıntının zorunlu hangisinin değişebilir olduğunu anlamayı kolaylaştırır.

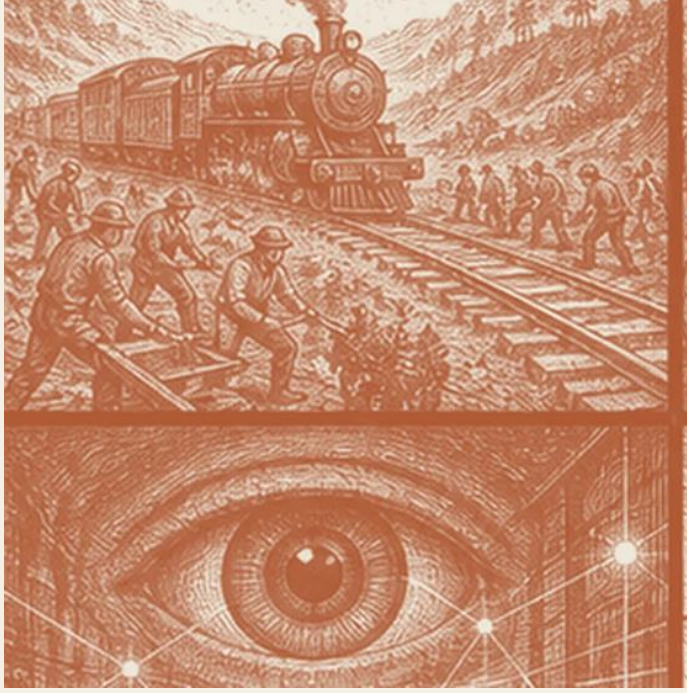
Büyük altyapı yalnız sömürü değildir ve kamusal yarar üretebilir. Bu sınırı korumak fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açan sahte bir anahtar olmaktan kurtarır.

Proje değerlendirmesinde hız ve gelir yanında yerinden edilme, iş güvenliği ve alternatif yatırım sorulmalıdır. Kavramı önce kendi davranışımızdaki küçük örnekte aramak, onu başkalarına yöneltilen kolay suçlamadan kurtarır.

DÖRDÜNCÜ KISIM · KİTLESEL ÜRETİM

11. DURAK

Ford çağı ve ortak refah ihtimali

Yirminci yüzyılın bazı dönemlerinde üretkenlik, yeni görevler, sendikalar ve sosyal politika sayesinde ücretlere daha geniş yansıdı. Yazar böylece tekil olayı daha geniş bir düzenin işareti olarak okumayı önerir.

Bant işçisi ürettiği otomobili satın alabilecek gelir kazanır, fakat iş ritmi yine sert ve tekdüzedir. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Bu paylaşım bütün gruplara ve ülkelere eşit ulaşmadı. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

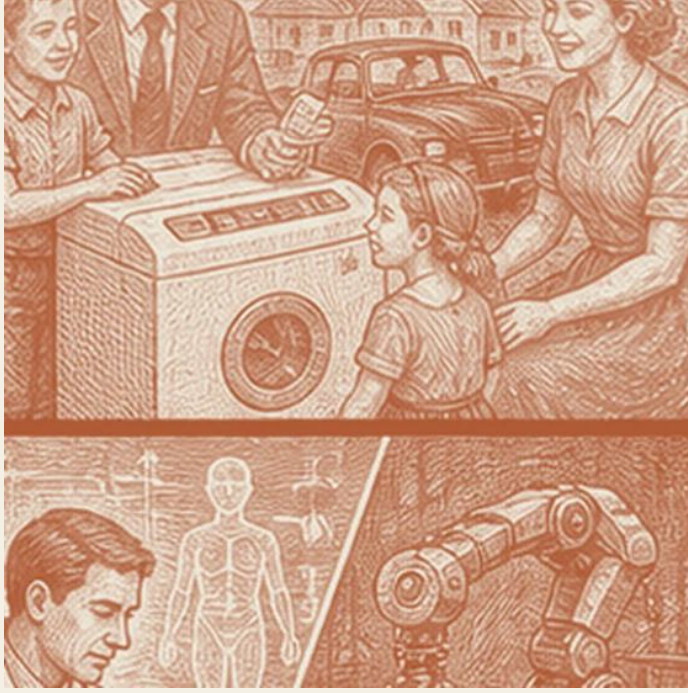
Başarıyı yalnız büyüme değil kapsama, ayrımcılık ve çalışan gücü üzerinden değerlendirmek gerekir. İşyerinde ya da evde kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici bir deney olabilir.

Kavramı gerçek bir karara uyguladığımızda, “Ford çağı ve ortak refah ihtimali” ile İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınılanabilecek düşünme aracına dönüşür.

DÖRDÜNCÜ KISIM · KURUMLAR

12. DURAK

Karşı ağırlık güçleri

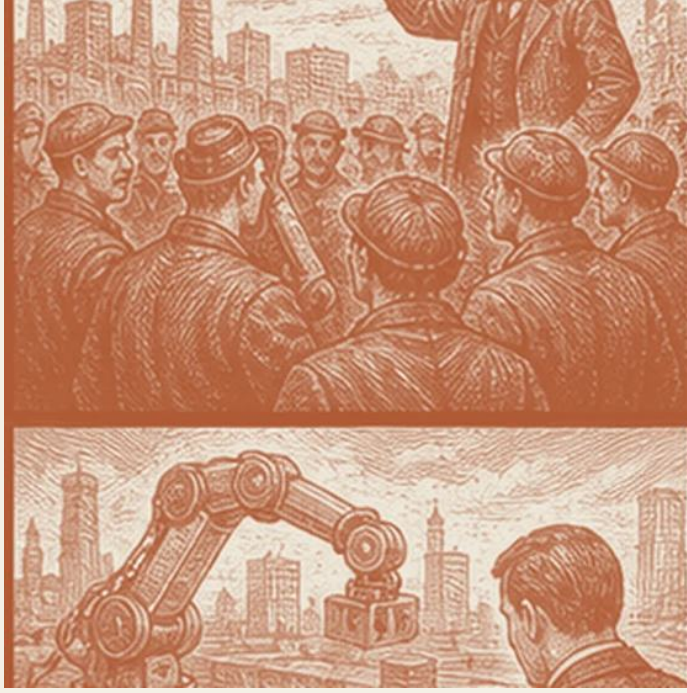
Sendika, demokratik siyaset, düzenleme ve kamu eğitimi teknoloji kazancının daha geniş paylaşılmasını sağlayan karşı güçlerdir. Yazarın itirazı kişilere değil, kişilerin davranışını anlaşılır kılan yerleşmiş açıklama biçimindedir.

Tek tek işçi ücret isteyemezken toplu sözleşme yeni makinenin kazancından pay ve eğitim fonu alır. Aynı kişileri başka kuralların içine koyduğumuzda davranışın değişmesi, açıklamanın nerede aranacağını gösterir.

Kurumlar bürokratikleşebilir ve dışarıdakileri temsil etmeyebilir. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Çalışan sesinin yalnız danışma değil gerçek pazarlık ve karar yetkisi taşıyıp taşımadığına bakmak gerekir. Bir haber okurken amaç kavramı insanlara etiket yapmak değil, söylenmeyen koşulu ve bedeli fark etmektir.

Dijital çağda yeniden kutuplaşma

Bilgisayarlaşma bazı yüksek becerileri tamamlarken rutin işleri otomatikleştirip gelir farkını büyütebilir. Bu başlangıç, bölümün sonunda varılacak hükmü değil, o hükmün hangi yoldan sınanacağını verir.

Yazılım tasarımcısının üretkenliği artar, veri girişi çalışanının görevi kaybolur ve orta basamak daralır. Bu olayın tersini hayal etmek, hangi ayrıntının zorunlu hangisinin değişebilir olduğunu anlamayı kolaylaştırır.

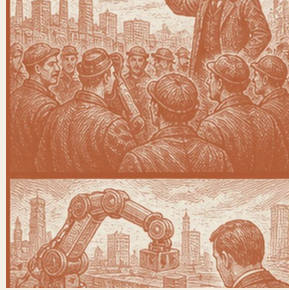
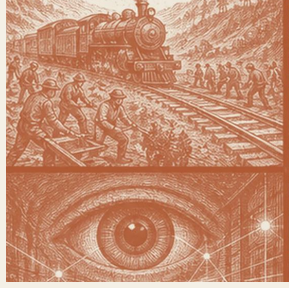
Eğitim farkı sonuçların tamamını açıklamaz; firma stratejisi ve kurumlar önemlidir. Karşı örnekler iddiayı çöpe atmak yerine hangi koşullarda gerçekten işe yaradığını daha açık gösterir.

Yeni yazılımda hangi çalışanın karar kapasitesinin büyüüp hangisinin yalnız izlendiğini görmek gerekir. Bu fikir hazır reçete sunmaz; fakat kararın gizli varsayımını görünür kılarak seçenekleri dürüstçe tartmayı sağlar.

Bölümün görünmeyen ikinci katında, “Dijital çağda yeniden kutuplaşma” ile İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Demiryolu, kanal ve mega vizyon
- Ford çağı ve ortak refah ihtimali
- Karşı ağırlık güçleri
- Dijital çağda yeniden kutuplaşma

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Platformların gözetim ve ikna makinesi
- Yapay zekâ: İnsan yerine mi, insanla mı?
- Vergi sistemi neyi teşvik ediyor?
- İlerlemeyi yeniden yönlendirmek

Bağlantı sorusu: “Demiryolu, kanal ve mega vizyon” ile “Dijital çağda yeniden kutuplaşma” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Platformların gözetim ve ikna makinesi” bu yolu nasıl değiştirebilir?

BEŞİNCİ KISIM · DİJİTAL GÜÇ

14. DURAK

Platformların gözetim ve ikna makinesi

Dijital platformlar yalnız hizmet vermez; dikkat, davranış verisi ve kişiselleştirilmiş ikna üzerinden ekonomik ve siyasi güç toplar. Burada amaç tek bir neden ilan etmek değil, olayın hangi bağlantı üzerinden biçimlendiğini göstermektir.

Video sistemi öfke uyandıran içeriği daha uzun izleniyor diye önerir ve toplumsal maliyeti kullanıcıya bırakır. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

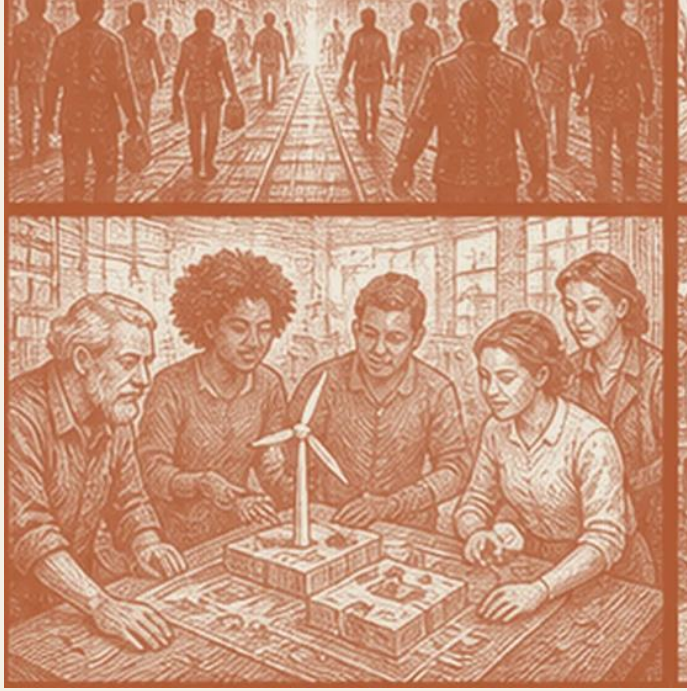
Kullanıcılar edilgen kukla değildir ve platformlar yararlı bağlantılar da kurar. Karşı örnekler iddiayı çöpe atmak yerine hangi koşullarda gerçekten işe yaradığını daha açık gösterir.

İş modelini abonelikten, reklamdan ve veri çıkarımından gelen teşviklerle birlikte okumak gerekir. Bölümün bugüne bıraktığı görev, tek bir doğru cevap ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

BEŞİNCİ KISIM · YÖN SEÇİMİ

15. DURAK

Yapay zekâ: İnsan yerine mi, insanla mı?

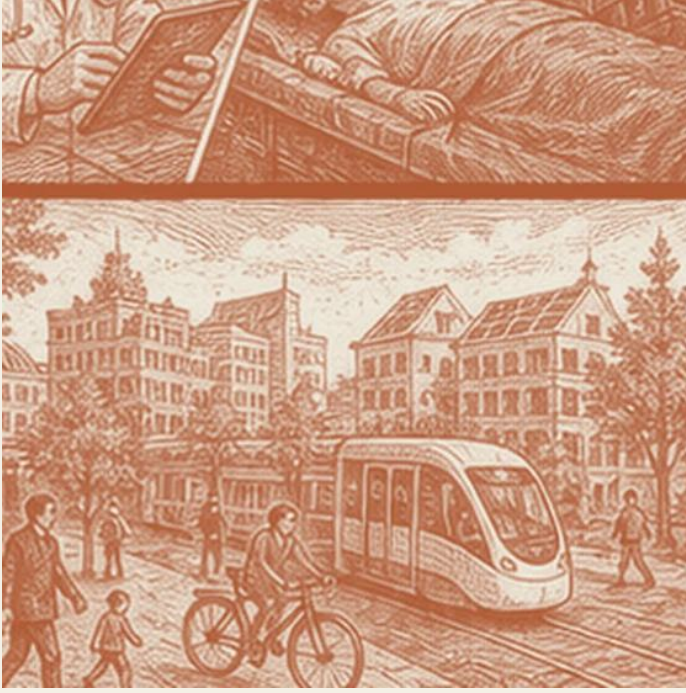
Yapay zekâ insanı izleyen ve ikame eden sistemlere ya da kararını güçlendiren yeni araçlara yöneltilebilir. Yazar böylece tekil olayı daha geniş bir düzenin işareti olarak okumayı önerir.

Doktora yalnız otomatik puan veren sistem yerine benzer vakaları gösterip belirsizliği açıklayan yardımcı tasarlanabilir. Bu küçük olay kitabın büyük haritasındaki bir iğnedir; çevresindeki ilişkiler görülünce yerinin neden önemli olduğu anlaşılır.

Her destek aracı işi otomatik olarak iyi yapmaz ve uzman denetimi gerekebilir. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Başarı ölçüsüne insanın yeni becerisi, hata itirazı ve hizmet kalitesini eklemek gerekir. Kavramı önce kendi davranışımızdaki küçük örnekte aramak, onu başkalarına yöneltilebilir kolay suçlamadan kurtarır.

Vergi sistemi neyi teşvik ediyor?

Sermaye ve yazılım yatırımı emekten daha düşük vergilendiğinde firma insanı ikame eden teknolojiye yapay avantajla yönelebilir. Bu başlangıç, bölümün sonunda varılacak hükmü değil, o hükmün hangi yoldan sınanacağını verir.

İki çözüm aynı verimi sağlarken robot yatırımı vergi indirimi, çalışan eğitimi ek maliyet alır. Büyük sözcüklerin gerisindeki basit hareket görüldüğünde, bölümün iddiası hem daha anlaşılır hem de daha tartışılabilir olur.

Vergi tek belirleyici değildir ve kötü tasarım yatırımı azaltabilir. Burada kanıt, yorum ve değer yargısını birbirinden ayırmak özellikle önemlidir.

Teşviğin yalnız yatırım miktarını değil hangi teknoloji yönünü desteklediğini hesaplamak gerekir. Bu fikir hazır reçete sunmaz; fakat kararın gizli varsayımını görünür kılarak seçenekleri dürüstçe tartmayı sağlar.

İddianın sınırını denemek için, “Vergi sistemi neyi teşvik ediyor?” ile İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

ALTINCI KISIM · SONUÇ

17. DURAK

İlerlemeyi yeniden yönlendirmek

Ortak refah için yeniliği durdurmak değil, çalışanı tamamlayan araştırma, rekabet, veri hakkı ve demokratik sözle yönünü değiştirmek gerekir. Bu ayırım, sonraki örneklerin neden aynı başlık altında toplandığını gösteren ilk ipucudur.

Kamu fonu öğretmenin yerini alan ekran yerine öğretmenin farklı öğrenciyi desteklemesini kolaylaştıran araç geliştirir. Aynı sahneye başka bir kişinin gözünden bakmak, açıklamanın sakladığı güç ve maliyet farkını ortaya çıkarabilir.

Tek bir politika paketi her ülkeye aynen uymaz. Tek bir etkileyici örneğin bütün toplumlar ve dönemler adına konuşmasına izin vermemek gerekir.

Teknoloji kararına işçi, kullanıcı ve etkilenen toplulukları tasarımın başında gerçek yetkiyle katmak gerekir. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

SON DURAKLAR · SINIR**18. DURAK****Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer**

Yazarlar teknoloji kötüdür, makineyi durduralım veya geçmişe dönelim demez. Temel iddia, yeniliğin yönünün ve kazancın dağılımının siyasi-ekonomik seçim olduğu; daha insan yanlısı başka bir teknoloji yolu kurulabileceğidir.

Hastanede kayıt işini hızlandıran yazılım hemşirenin hastaya zaman ayırmasını sağlıyorsa tamamlayıcıdır. Aynı yazılım yalnız personel azaltıp kalanları puanlıyorsa yön ve paylaşım değişmiştir.

İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) için doğru okuma, güçlü cümleyi tek başına taşımak yerine onu destekleyen örneği ve sınırını da birlikte hatırlamaktır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA**19. DURAK****Kitap hakkında süren tartışma**

Kitap yapay zekâ tartışmasını bin yıllık teknoloji ve emek tarihine bağlaması, ilerlemeyi kaçınılmazlık söyleminden çıkarıp kurum ve güç sorusu yapmasıyla geniş ilgi gördü.

Tarihsel örneklerin büyük tezi taşımak için seçmeci kullanılabildiği, yeniliğin yönünü kamu politikasıyla değiştirmenin siyasi zorluğunun küçümsendiği ve küresel Güney deneyimlerinin daha fazla yer gerektirdiği söylendi.

Bir esere yöneltilen ciddi itiraz, onu otomatik olarak değersizleştirmez. İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) bugün hâlâ okunuyorsa bunun nedeni yalnız verdiği cevaplar değil, itirazların bile çevresinde dönmeye devam ettiği güçlü sorulardır.

SON DURAKLAR · BUGÜN**20. DURAK****Bugüne taşınan üç soru**

Bu teknoloji kimi tamamlıyor, kimi ikame ediyor? Yönünü kim seçti? Üretkenlik kazancını hangi kurum paylaşıyor?

Kullandığınız bir dijital aracı seçin. Tasarruf ettiği zamanı, kaldırdığı görevi, yarattığı yeni görevi, topladığı veriyi ve kazancı alan kişiyi beş satırda yazın.

İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) bu soruların hemen cevaplanmasını beklemes. İyi kitap bazen yeni bir bilgi vermekten önce, doğal sandığımız bir duruma başka gözle bakmayı öğretir.

SON DURAKLAR · ÖZ**21. DURAK****Bir cümlede kitabın özü**

Teknoloji refahın otomatik motoru değildir; toplum yeniliğin yönünü ve pazarlık gücünü demokratik kurumlarla kurduğunda üretkenlik ortak ilerlemeye dönüşebilir.

Akılda tutulacak son görüntü, yanık turuncu ve çelik mavisi tonlarında aynı makineden çıkan iki yolun birinde yalnız kulelere, diğerinde işçi, okul, hastane ve ortak meydana ışık taşıdığı geniş tarih manzarasıdır. Bu görüntü ayrıntıların yerini tutmaz; ana soruya geri dönmek için bir işaret levhasıdır.

İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Hachette - Power and Progress

[2] Daron Acemoglu - Books

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

İktidar ve Teknoloji (Power and Progress) adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.